

Урок медіаграмотності

Конспект для вчителя та матеріали для друку

Освіта+ 5–9 класи 45 хвилин

На цьому уроці учні працюють як редакція класного чату. Вони перевіряють повідомлення за підготовленими джерелами, відокремлюють перевірні твердження від оцінок і пишуть відповідь, яку можна відповідально поширити.

Тема заняття: перевірка повідомлень перед поширенням. Формат: практичний урок з обговоренням, роботою в парах і командах. Презентація містить 23 слайди; останній є довідковим.

Очікувані результати

Після заняття учень або учениця зможе:

- виокремити конкретне твердження й пояснити, як його перевірити;
- знайти автора, дату та межі контексту повідомлення;
- зіставити допис із доречним першоджерелом і розпізнати перепост;
- пояснити рішення «можу підтвердити», «даних недостатньо» або «є спростування»;
- написати спокійне уточнення чи виправлення без образ автора.

Склад комплекту

Редагована презентація PowerPoint, цей конспект із репліками вчителя та ключами, робочий аркуш учня на сторінці 8 і чотири справи для команд на сторінках 9–10. PDF-версії підходять для показу та друку.

Принцип уроку

Ми оцінюємо підстави для висновку. Саме по собі незвичне повідомлення, сильна емоція або відсутність посилання не доводять неправдивість. За браку доказів припиняємо поширення та продовжуємо перевірку.

Усі ліцеї, дописи, події та набори даних у справах вигадані. Приклад відповіді ШІ також складено для вправи. Зображення виставки є навчальною ілюстрацією, створеною ШІ. Це дає змогу провести заняття без приватних чатів і без поширення реальних чуток.

Підготовка та хронометраж

До уроку відкрийте презентацію та перевірте показ слайдів. Роздрукуйте сторінку 8 для кожного учня, а сторінки 9–10 — у кількості, достатній для команд. Кожна команда отримує одну справу разом із джерелом. Потрібні ручки та звичайний годинник або таймер.

Інтернет і телефони учнів не потрібні. Усі матеріали для основної роботи вже є в комплекті. За відсутності проєктора читайте приклади вголос і запишіть на дошці п'ять кроків перевірки.

Хвилини	Етап	Слайди
0–4	Повідомлення в чаті та три варіанти рішення	1–3
4–9	Медіаграмотність, перевірни твердження й оцінки	4–7
9–14	Пауза, запитання до допису та зовнішня перевірка	8–9
14–24	Команди отримують справи, перевіряють і готують звіт	10–15
24–32	Звіти команд, розбір доказів і обговорення ШІ	16–18
32–37	Редагування гучного заголовка	19
37–42	Індивідуальні запитання та обговорення відповідей	20–21
42–45	Рефлексія та одна особиста звичка перевірки	22

Разом 45 хвилин. Слайд 23 містить джерела для вчителя та не потребує окремого часу.

Організація команд

Оптимально по 3–4 учні. Ролі: читач повідомлення, перевіряльник джерела, редактор відповіді та доповідач. У трійці редактор може бути доповідачем. Якщо команд більше чотирьох, повторіть справи та порівняйте аргументи.

Правила розмови

Обговорюємо повідомлення й докази, поважаємо людину та дозволяємо собі змінити висновок. Не просимо відкривати особисті листування. Непереверені реальні повідомлення учнів не використовуємо як приклади для всього класу.

Вступ і робота з поняттями

Етап 1 Повідомлення в чаті

0-4 хвилини. Слайди 1-3.

Учитель: «Сьогодні ми станемо редакцією класного чату. Наша справа — зрозуміти, що можна поширювати та як пояснити своє рішення. Спочатку прочитайте повідомлення.»

Покажіть слайд 2 з повідомленням справи А. Дайте 15 секунд на читання та запитайте: «Що хочеться зробити одразу? Чого вам бракує, щоб вирішити?» Прийміть варіанти: запитати вчителя, знайти джерело, переслати знайомому, нічого не робити. Поки не оголошуйте правильного рішення.

Учитель: «Перед нами три можливі висновки. Можу підтвердити — якщо є достатні докази. Даних недостатньо — якщо треба перевіряти далі. Є спростування — якщо докази суперечать твердженню. Коли з'являться нові дані, рішення можна змінити.»

Очікувані відповіді: «Немає дати», «Невідомо, хто написав», «Потрібне повідомлення школи». Якщо учні одразу кажуть «фейк», уточніть: «Який саме доказ уже спростовує твердження?»

Етап 2 Що ми перевіряємо

4-9 хвилин. Слайди 4-7.

Учитель: «Медіаграмотність допомагає знаходити, перевіряти, розуміти та відповідально створювати медіаповідомлення. Сьогодні ми тренуємо перевірку перед поширенням. Спершу потрібно визначити точне твердження.»

Порівняйте на слайді 5 речення про час початку гуртка та «найцікавіший гурток». Запитайте: «Який документ допоможе перевірити перше речення? Чи всі мусять погодитися з другим?» Очікуйте відповідей «розклад» та «люди мають різні вподобання».

Слайд 6. Пари за 40 секунд позначають чотири речення на робочому аркуші. Попросіть пояснити четверте речення, де поєднано число та оцінку. Далі відкрийте слайд 7.

Ключ: 1 і 3 — перевірні твердження; 2 — оцінка; 4 — поєднання. Фраза про 12 учнів потребує перевірки, а число саме по собі не доводить, що гурток найкращий.

Методичне уточнення: перевірне твердження може бути істинним або помилковим. Не підміняйте поняття «можна перевірити» поняттям «уже доведений факт». Думка може спиратися на факти, але оцінку потрібно відділяти від самих даних.

Перевірка джерел і командна робота

Етап 3 Пауза та п'ять кроків

9–14 хвилин. Слайди 8–9.

Учитель: «Коли допис дивує або обурює, спочатку робимо паузу. Емоція підказує, що варто перевірити повідомлення уважніше. Далі ставимо запитання до автора, контексту, доказів та інших джерел.»

Разом пройдіть приклад зі зміненим розкладом. Автор: хто оголосив зміну? Контекст: який клас, яка дата та який період? Докази: чи є оригінальне оголошення? Звірка: де самостійно знайти повідомлення школи? На цьому етапі ще не показуйте картку з відповіддю.

Поясніть зовнішню перевірку джерела [1]: корисно вийти за межі одного допису й перевірити, хто його створив. Для шкільного розкладу доречне джерело — сама школа. Для ширшої новини потрібні також інші доречні незалежні джерела. Десять сайтів, які скопіювали один текст, не дають десяти незалежних підтверджень.

Учитель: «Припустімо, у чаті пишуть, що гурток «Кадр» починається у п'ятницю о 15:00. Я окремо відкрию календар організатора, знайду саме цей гурток і звірю день та час. Самої красивої картинки з розкладом недостатньо.»

Застереження для пояснення: помилки в тексті, мало вподобань або анонімність є причиною бути уважнішими, але не готовим спростуванням. Так само грамотний текст і популярність не гарантують правдивості.

Етап 4 Редакція класного чату

14–24 хвилини. Слайди 10–15.

Учитель: «Кожна команда отримує одну справу. Прочитайте допис і пакет джерел, визначте точне твердження, знайдіть конкретний доказ та оберіть статус. Напишіть відповідь, яку можна спокійно надіслати в чат.»

14–16 хв: розподіліть справи та ролі. 16–22 хв: команди працюють. 22–24 хв: завершують протокол і готують виступ до 40 секунд. Слайди 11–14 показують справи, а слайд 15 — структуру звіту. Не потрібно читати всі чотири справи кожною командою.

Підказки без готової відповіді: «Покажіть точні слова в джерелі», «Чи збігаються дата й коло людей?», «Яких даних ще немає?», «Що могло б змінити ваше рішення?» Якщо команда сперечається, попросіть окремо виписати відоме та припущене.

Розбір справ і ключі для вчителя

24-32 хвилини. Слайди 16–18. Залиште до 40 секунд на звіт щодо кожної справи та поставте по одному уточнювальному запитанню. Після виступів відкривайте відповідні ключі.

Справа А Змінений розклад

Рішення: Є спростування. Допис поширює разову зміну для одного класу на всіх учнів і на невизначений час. Оголошення цього не підтверджує.

Приклад відповіді: «Це повідомлення неточне. У першоджерелі йдеться лише про 8-Б клас і лише про 13 жовтня. Для інших класів діє звичайний розклад.»

Запитання: які слова перетворили разову зміну на загальне правило? Очікуйте «усі» та «відтепер».

Справа Б Дев'ять із десяти

Рішення: Даних недостатньо. 9 із 10 справді становить 90% опитаних. Добровільне опитування цього чату не дає підстав говорити про всіх 300 учнів.

Приклад відповіді: «У невеликому чаті ідею підтримали 9 із 10 учасників опитування. Як до неї ставиться решта учнів школи, ми не знаємо.»

Уточнення: $9/10 = 90\%$ опитаних. Не обчислюємо підтримку школи як $9/300$: позицію решти 290 учнів ми не виміряли.

Справа В Фото виставки

Рішення: Можу підтвердити. У межах навчальної справи дата, місце, подія та зображення узгоджуються з наданим першоджерелом. Саме фото без підпису не доводить дату й місце.

Приклад відповіді: «У навчальному першоджерелі ліцею є повідомлення від 14 жовтня про відкриття виставки. Поширюю з датою та посиланням на оригінальну публікацію.»

Уточнення: підтвердження діє в межах навчальної справи. У реальній перевірці публікацію потрібно знайти самостійно. Зображення окремо не встановлює дату й місце.

Справа Г Впевнена відповідь ШІ

Рішення: Даних недостатньо. Упевнене формулювання не замінює джерело. Відсутність дати на сторінці також не доводить, що 1896 рік є помилковим.

Приклад відповіді: «Я поки не можу підтвердити дату заснування. Потрібні документи ліцею або архівні матеріали. До перевірки не подаю 1896 рік як установленний факт.»

Запитання: яке джерело могло б підтвердити рік? Наприклад, документ школи чи архівна довідка з перевірним походженням.

Коротке пояснення до слайда 18: ШІ може створити переконливий текст із помилками або вигаданими джерелами [2]. Візуальна правдоподібність зображення також не встановлює його походження. Потрібні джерела та контекст. Не пропонуйте визначати ШІ лише за кількістю пальців чи іншою однією ознакою.

Редагування та підсумок уроку

Етап 5 Точний заголовок

32–37 хвилин. Слайд 19. У парах за дві хвилини переписіть заголовок «90% школи вимагає день без домашніх завдань!». Потім порівняйте дві версії.

Учитель: «Ваш заголовок має зберегти дані опитування й показати, кого опитали. Не додавайте того, чого джерело не повідомляє.»

Орієнтир: «У невеликому чаті 9 із 10 учасників підтримали день без домашніх завдань». Слова «вся школа» та «вимагає» не відповідають наявним даним. Інші точні формулювання також прийнятні.

Етап 6 Квиток на вихід

37–42 хвилини. Слайди 20–21. Три хвилини на індивідуальні відповіді, дві — на розбір. Короткі змістовні відповіді достатні.

1. Перепости можуть копіювати одне джерело та повторювати ту саму помилку.
2. Самостійно знайти повідомлення школи й звірити дату, клас і час.
3. Ні. Без джерел бракує даних, тому потрібна перевірка.
4. Відповіді малого добровільного чату не описують усіх учнів школи.
5. Даних недостатньо.
6. Наприклад: «Дякую! Є посилання на оригінальне повідомлення?»

Оцінювання для зворотного зв'язку

У командній роботі відмітьте чотири ознаки: учні точно назвали твердження, навели конкретний доказ, врахували контекст і склали відповідальну репліку. Кожна ознака дає один діагностичний бал. У квитку на вихід кожна змістовно правильна відповідь дає один бал, разом 0–6. Не переводьте ці результати автоматично у 12-бальну оцінку.

Етап 7 Особиста звичка

42–45 хвилин. Слайд 22. Запропонуйте завершити фразу «Перш ніж переслати повідомлення, я...». Поверніться до початкового допису й запитайте, яка перша дія змінилася після уроку.

Домашнє завдання за бажанням: обрати безпечне публічне повідомлення про гурток, подію або культурний факт. Записати твердження, джерело, доказ і статус. Не використовувати приватні чати, персональні дані чи повідомлення, що можуть викликати тривогу.

Адаптація уроку та джерела

Для різних класів

5–6 класи. Працуйте усно з короткими реченнями. Візьміть справи А та В, повторіть їх між командами. Справи Б і Г учитель пояснює разом із класом на етапі розбору. Для опитування досить формулювання «9 із 10 опитаних» без розрахунків відсотків.

7 класи. Використайте чотири справи з опорними запитаннями. Перед висновком кожна команда підкреслює ключову деталь джерела. Запропонуйте написати два варіанти відповіді: короткий для чату й розгорнутий з доказами.

8–9 класи. Додайте запитання, чому копії одного допису не є незалежними джерелами та яких даних бракує для узагальнення опитування. Попросіть назвати доказ, який змінив би попереднє рішення. Наголосіть, що намір автора не встановлюють лише за помилковістю допису.

Дистанційно або без обладнання

Онлайн: надішліть командам лише їхню картку та робочий аркуш, розподіліть у кімнати на шість хвилин або дозвольте відповісти в спільному документі. Учнівські акаунти в сторонніх сервісах не потрібні. Без проєктора: читайте дописи вголос, а етапи та статуси запишіть на дошці. Хронометраж залишається тим самим.

Підтримка участі: дозвольте відповідати усно, збільште друк або доручіть партнерові записати думку учня. За потреби дайте лише одне твердження на перевірку. Не оцінюйте швидкість читання.

Методичні джерела

[1] Digital Inquiry Group. Teaching Lateral Reading. Підхід до перевірки джерела поза межами одного допису. <https://cor.inquirygroup.org/curriculum/collections/teaching-lateral-reading/>

[2] UNESCO. AI can make mistakes: Why media literacy matters more than ever. Матеріал про перевірку переконливих відповідей і зображень, створених ШІ. <https://www.unesco.org/en/articles/ai-can-make-mistakes-why-media-literacy-matters-more-ever>

[3] UNESCO. Global Media and Information Literacy Week 2026. Контекст для проведення тематичного уроку 24–31 жовтня. <https://www.unesco.org/en/articles/global-media-and-information-literacy-week-2026>

Джерела переглянуто 21 жовтня 2026 року. Сценарій, формулювання завдань і чотири справи створено для цього комплекту ОСВ+. Методичні джерела використано для перевірки підходів; їхні вправи й оформлення не відтворено. Матеріал можна адаптувати до свого класу.

Робочий аркуш учня

Ім'я _____ Клас _____ Дата _____

1 Твердження та оцінки

Позначте Т — можна перевірити, О — оцінка, П — поєднання. Це завдання про тип речення, а не про його правдивість.

- ___ 1. У гуртку зареєструвалися 12 учнів.
- ___ 2. Це найкращий гурток у школі.
- ___ 3. Заняття відбуваються щоп'ятниці.
- ___ 4. У гуртку 12 учнів, тому він найкращий.

2 Протокол нашої редакції

Справа _____ Команда _____

Точне твердження _____

Джерело й конкретний доказ _____

Наш статус: можу підтвердити / даних недостатньо / є спростування

Наша відповідь у чат _____

3 Квиток на вихід

1. Чи доводять 20 перепостів правдивість новини? Чому?

2. Як перевірити допис про новий розклад?

3. У ШІ немає джерела. Це вже доведений фейк?

4. Чому 9 відповідей із 10 не описують усю школу?

5. Який статус має твердження без достатніх доказів?

6. Напишіть одне спокійне речення для уточнення в чаті.

Картки для команд А та Б

Усі приклади вигадані. Команда отримує одну справу. Дайте відповідь: яке твердження перевіряємо, який доказ знайшли, яке рішення обрали та що напишемо в чаті.

Справа А Змінений розклад

Допис: «Відтепер у ліцеї «Обрій» усі уроки починаються о 10:00. Перешли в інші класи!»

Пакет джерел: Оголошення адміністрації ліцею «Обрій» від 12 жовтня: «13 жовтня перший урок 8-Б класу починається о 10:00. Інші класи працюють за звичайним розкладом».

Запитання для перевірки: чи збігаються в дописі й джерелі клас, дата та період зміни? Яких саме слів у першоджерелі немає?

Наш висновок і конкретний доказ _____

Спокійна відповідь у чат _____

Справа Б Дев'ять із десяти

Допис: «90% учнів нашої школи підтримали ідею провести день без домашніх завдань!»

Пакет джерел: У школі навчаються 300 учнів. В опитуванні невеликого чату добровільно відповіли 10 людей: 9 підтримали ідею, 1 був проти. Інші учні участі не брали.

Запитання для перевірки: хто саме відповідав на опитування? Про яку групу говорить число 90%? Що відомо про думку решти учнів?

Наш висновок і конкретний доказ _____

Спокійна відповідь у чат _____

Картки для команд В та Г

Усі приклади вигадані. Команда отримує одну справу. Обирайте рішення за доказами, а не за тим, наскільки впевнено звучить допис.

Справа В Фото виставки

Допис: «14 жовтня в ліцеї «Обрій» відкрили виставку учнівських робіт.»

Пакет джерел: Оригінальна публікація ліцею «Обрій», 14 жовтня: «Сьогодні в коридорі ліцею відкрили виставку учнівських робіт». У публікації розміщено те саме зображення.

Навчальна ілюстрація, створена ШІ. Подія та назва ліцею вигадані.

Запитання: які деталі підтверджує джерело? Чого не можна встановити лише з вигляду зображення?

Справа Г Впевнена відповідь ШІ

Допис: Навчальний приклад відповіді ШІ: «Ліцей “Обрій” заснували у 1896 році». Посилань на джерела немає.

Пакет джерел: На наданій сторінці «Про ліцей» є опис гуртків та шкільних подій. Дату заснування й архівні документи на ній не наведено. Інших матеріалів у справі немає.

Запитання: чи є матеріал, що підтверджує рік? Чи доводить брак джерела помилковість дати? Який документ допоміг би перевірити?

Наш висновок і доказ _____

Спокійна відповідь у чат _____